

Keskkonnaprogrammi riigiabi

Kaido Floren
jurist

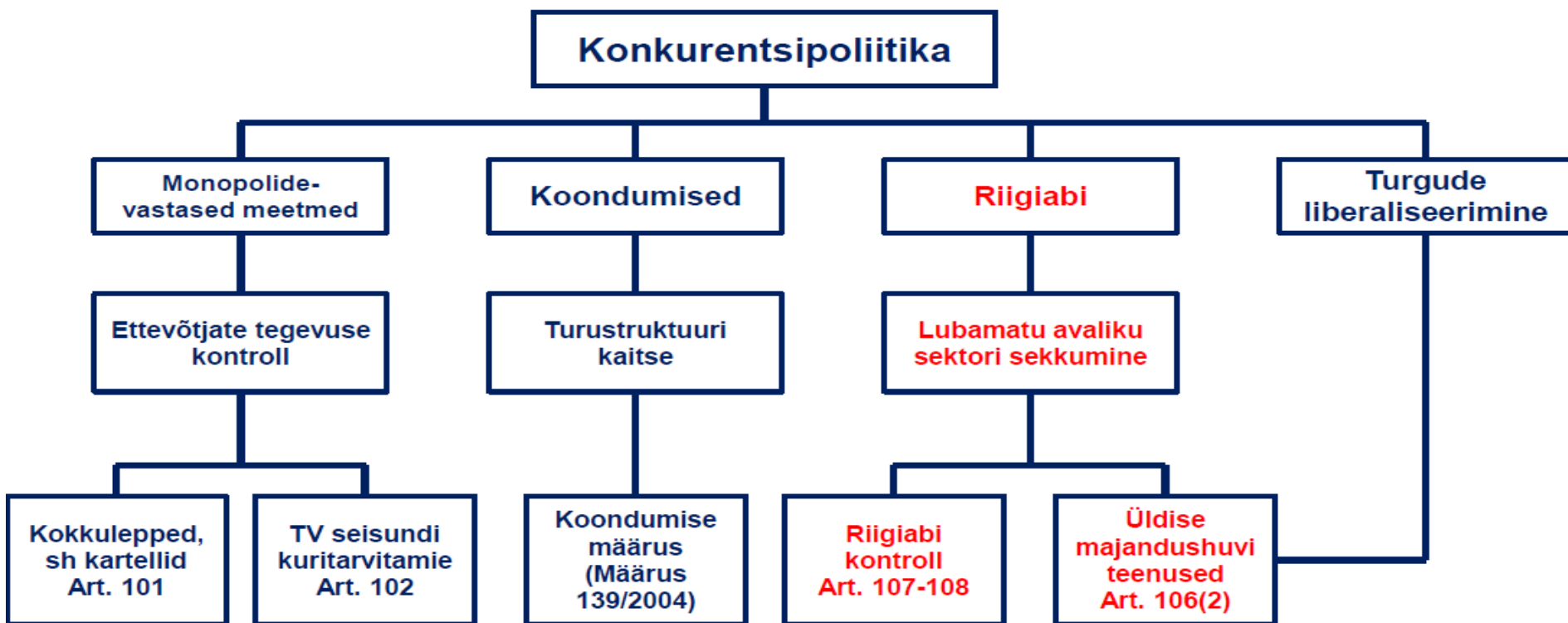

Riigiabi mõiste

- Riigiabi keeld on üks ELi kui ühisturu aluspõhimõtteid. Konkreetselt on see väljendatud Euroopa Liidu toimimise lepingu (“põhiseaduse”) artiklis 107: „Kui aluslepingutes ei ole sätestatud teisiti, on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, siseturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust.”
- Miks riigiabi? V: et tagada võrdne konkurents üleliiduliselt
- Kui keskkonnaprogrammist (KP) antakse ettevõtjale rahalisi toetusi, siis võib lähtuda eeldusest, et tegemist on riigiabiga.

Paiknemine konkurentsioiguses

**EMP/EL konkurentsipoliitika ja riigiabi reeglid:
Euroopa Liidu Toimimise Leping (ELTL)**

Riigiabi mõiste elemendid

- Vt [Komisjoni teatis riigiabi mõiste kohta](#)
- Ettevõtja: majandustegevusega tegelev üksus olenemata juriidilisest vormist ja rahastamise viisist (sh MTÜ, KOV)
- Majandustegevus: mis tahes tegevus, mis seisneb kaupade ja teenuste pakkumises turul, on majandustegevus (nt kirjastamine, matkade korraldamine, muusikafestivalid)
- Kasumlikkus või kasumi taotlus pole oluline (nt MTÜ)
- Piirvaldkonnad: erahaiglad? ja sotsiaalhoolekanne?, haridus?, kultuur? ja meelelahutus?, loodushoid? – ei ole välistatud
- Eelis ja piiriülene mõju: kui kodumaine ettevõtja saab abi, siis kindlustab ta end turul ja see pärsib teise liikmesriigi ettevõtja turule tulemist, kui turg ei ole suletud.
- Kaudne riigiabi: teatav tegevus või taristu soodustab kaudselt mõnda ettevõtjat või kandub talle edasi (nt kaitseala + turismitalu?)

Põhimõtted

- Kuna riigiabi andmine keelatud, siis lubatav abi on erand ja seda tuleb tõlgendada kitsalt.
- Riigiabi valdkond allub vahetult Euroopa Komisjonile ja ostekohalduvatele EL õigusaktidele. Eesti siseriiklikud õigusaktid järgivad, rakendavad ja viitavad, aga ei loo ega muuda riigiabiõigust.
- Liikmesriigi asutuste tegevus ja seisukohad ei saa riigiabi valdkonnas midagi muuta ega tekitada abi saajatel täiendavaid õigusi või õiguspärast ootust. (vt Eesti Pagari kohtuotsus Euroopa Kohtust)
- Piisavalt hoolikas ettevõtja peab ise veenduma, et talle antav abi on seaduslik.
- Riigiabi tagasinõudmine ei ole karistus, vaid konkurentsioigusliku olukorra taastamine.

Lubatud riigiabi

- Teatud abiliikide osas on Euroopa Komisjon EL toimimise lepingus sisalduva volituse alusel kehtestanud abi andmist lubavad määrused:
 - 1) vähese tähtsusega abi (VTA)
 - 2) grupierandiga hõlmatud abi
 - 3) üldhuviteenuse abi
- Lisaks võib komisjonilt taotleda abimeetmele eraldi luba komisjoni suuniste alusel.
- KP-st anname VTAd ja grupierandiga hõlmatud abi. [Vt KP määruse § 9](#). Vee-ettevõtetele ka üldhuviteenuse abi.
- Rahandusministeerium peab riigiabi ja VTA registrit (RAR), kuhu kanname kõik antud abid
- Riigiabi kontrollid muutuvad rangemaks

Vähese tähtsusega abi (VTA)

- [KOMISJONI MÄÄRUS \(EL\) nr 1407/2013, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi.](#)
- Nn horisontaalne (kõigi valdkondade, v.a välistused) VTA 200 000 kolme jooksva aasta jooksul
- Viimasel ajal kipub paljudel Eesti ettevõtjatel see piirmäär täis saama
- Välistused: kalandus- ja vesiviljelusvaldkonna ettevõtjatele ja põllumajandustoodete esmase tootmisega tegelevatele ettevõtjatele. Viimane hõlmab ka metsataimede kasvatust

Vähese tähtsusega abi II

- VTA jääki saab kontrollida eelviidatud RARist ja ka RM veebis on kõigile avatud päring
- NB" üks ettevõtja komisjoni määruse (EL) nr 1407/2013 artikli 2 lõike 2 kohaselt – kõik sellised suhted, kus omatakse kontrolli teise ettevõtja üle, st laiem määratlus kui kontsern või ema- ja tütaretevõtja suhte
- NB selline suhte tekib ka füüsilisest isikust omaniku kaudu, ei pea olema juhatuse liige, piisab kui see omanik teeb otsuseid üldkoosolekul / ainuosanikuna!
- RAR ei pruugi selliseid suhteid kajastada, tuleb täiendavalt uurida.
- Taotleja enda deklaratsioon selleks mõeldud

Grupierandi määrus

- KOMISJONI MÄÄRUS (EL) nr 651/2014, ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks
- 43 abiliiki
- Lõviosa riigiabist antakse selle määruse alusel
- Grupierandi abi andmine ilma eelneva komisjoni nõusolekuta, liikmesriik vastutav (lõppkokkuvõttes abisaaja risk)
- Üldsätete välistused (põllumajandus, kalandus)
- Raskustes ettevõtja
- Ergutav mõju – mistahes tegevuse alustamine enne abitaotlust
- Grupierandi määruse abikavadest tuleb komisjoni teavitada ja kanda need komisjoni abikavade registrisse

Grupierandi määruse abiliigid

- Regionaalabi
- VKEdele antav abi
- VKEdele juurdepääsuks rahastamisele antav abi
- Teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antav abi
- Koolitusabi
- Ebasoodsas olukorras olevate või puudega töötajate jaoks antav abi
- Keskkonnakaitseks antav abi
- Teatavate loodusõnnetuste tekitatud kahju korvamiseks antav abi
- Sotsiaalabi äärealade elanike transpordiks (EST ei ole ääreala)
- Lairibataristutele antav abi
- Kultuuri edendamiseks ja kultuuripärandi säilitamiseks antav abi
- Spordi- ja mitmeotstarbelisele vaba aja veetmise taristule antav abi
- Kohalikule taristule antav abi

Grupierandi määruse küsimused

- Eri abiliikide artiklid 14-56 ei ole pikad, võib ise lugeda
- Keeruka abstraktsioonitasemega sätted, kohati keeruline tõlgendada. Vajalik koostöö taotlejaga tema projekti tegevuste konkreetseks sidumiseks nende abstraktsete normidega. Võimalik uurida komisjoni tõlgenduspraktikat
- Määruse II lisas VKE mõiste, millest sõltub abimäär ja mõnel juhul ka abi (lisa)tingimused: sidus ja partnerettevõtja mõisted
- NB VKE puhul tuleb arvesse võtta ka äriühingute seoseid füüsiliste isikute kaudu „kui nende tegevus või osa tegevusest toimub samal asjaomasel turul või lähiturgudel“. Kohati keerukas VKE suurust arvutada.

Grupierandi abiliikidest

- Regionaalabi on olnud üks populaarsematest
- Aga! [Alates 1.1.2022 uus regionaalabi kaart](#) – Eesti määrad nüüd väiksemad
- Alginvesteeringu mõiste 4 võimalust: uue ettevõtte asutamine, olemasoleva tootmisvõimsuse suurendamine, toodangu mitmekesistamine uute toodetega või olemasoleva ettevõtte kogu tootmisprotsessi täielik ümberkorraldamine. Ainult nendega seotud kulud on AK. Vajalik põhjalikum selgitus, mis seda tõendab.
- Keskkonnakaitse abi: Investeerimisabi, mis võimaldab ettevõtjatel teha liidu keskkonnakaitsealastes normatiivides nõutust rohkem või parandada keskkonnakaitset liidu normatiivide puudumisel. AK kulud on täiendavad kulud.

KP riigiabi abikavad

- Erinevalt enamikest teistest abimeetmetest (nt struktuurifondide meetmete) on KP puhul probleemiks on see, et KP määrus on koostatud keskkonnavaldkondade põhiselt ja mitte riigiabi silmas pidades ning selle määruse tingimustele vastav projekt ei pruugi tingimata vastata riigiabi tingimustele.
- KP määrust ei saa lugeda komisjonile teatavaks abikavaks
- Selleks oleme kehtestanud täpsemad ja kitsamad abikavad, mis viitavad konkreetsemalt, mis abi KPst antakse:
- KIKi VTA [abikava](#): hõlmab kõiki 4 VTA liiki (horisontaalne, kalandus, põllumajandus, ja üldhuviteenuse VTA)
- KIKi grupierandi [abikava](#): (NB ainult valitud abiliigid grupierandi määrusest)

KP grupierandi võimalikud abiliigid

- Regionaalabi (artikkel 14), olulisim alginvesteeringu mõiste
- VKEdele antav abi (artikkel 17) (väike määr, pole olnud populaarne)
- Teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antav abi (artikkel 25) (väike määr, pole olnud populaarne)
- Keskkonnakaitseks antav abi (NB ainult artiklid 36, 38, 41 ja 45)
- Kohalikule taristule antav investeeringuteks ettenähtud abi (artikkel 45)
- Toetuse saaja peab esmalt ise veenduma, et tema tegevused vastavad vastava abiliigi tingimustele. KIK abistab, aga ka KIKi arvamus ei ole lõplikult otsustav, kuna ainult Euroopa Komisjon saab anda riigiabi suhtes siduva seisukoha.

Riigiabi tagasinõudmine

- Tuleneb Euroopa Kohtu ja komisjon praktikast
- Riigiabi tagasinõudmine ei ole karistus, vaid konkurentsioigusliku olukorra taastamine. Mingit kahjuhüvitist omakorda nõuda ei saa.
- Konkurentsiseaduse § 42 (mida täiendati oluliselt 2021 suvel): kui riigiabi andja on ise tuvastanud, et antud riigiabi on ebaseaduslik või väärkasutatud, peab riigiabi andja selle omal algatusel riigiabi saajalt tagasi nõudma.
- Liitintress tuleneb komisjoni määrusest (EÜ) nr 794/2004
- Riigiabi andjal on õigus ebaseaduslik või väärkasutatud riigiabi tagasi nõuda kümne aasta jooksul.

Viited / allikad

- RM alamleht www.fin.ee/riigiabi
- [Komisjoni teatis riigiabi mõiste kohta](#)
- [Grupierandi määrus Eurlexis](#)
- Euroopa Komisjoni riigiabi leht: [State aid \(europa.eu\)](http://Stateaid.europa.eu)
- [Konkurentsiseaduse 6. peatükk](#)
- Euroopa Kohtu praktika (vt [nt Eesti Pagari kohtuasi](#))
- Keerukatel juhtudel mitteametlik järelepärimine Rahandusministeeriumi kaudu komisjonile (aeganõudev)

Täna!

Kaido.Floren@kik.ee